

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ
Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра філософії, соціології та політології

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою

(пост. п. 7 від «16» 05 2022 р.)

Ректор

Анатолій МАЗАРАКІ

ПОЛІТИЧНІ СИСТЕМИ ТА РЕЖИМИ КРАЇН
СВІТУ /
POLITICAL SYSTEMS AND REGIMES OF THE
COUTRIES OF THE WORLD

ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY

Київ 2022

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ
заборонено**

Автори: Гусєва Н.Ю., кандидат історичних наук, доцент

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії, соціології та політології 3.05 2022 р., протокол № 11(25).

Рецензенти: Воробйова Г.Ю., кандидат політичних наук, доцент,
Перевезій В.О., кандидат історичних наук, доцент,
вчений секретар, старший науковий співробітник
відділу етнополітології Інституту політичних і
етнонаціональних досліджень імені І.Ф. Кураса НАН
України

**ПОЛІТИЧНІ СИСТЕМИ ТА РЕЖИМИ КРАЇН СВІТУ /
POLITICAL SYSTEMS AND REGIMES OF THE COUTRIES
OF THE WORLD**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

ВСТУП

Програма дисципліни «Політичні системи та режими країн світу» призначена для студентів бакалаврату ДТЕУ денної форми навчання галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 052 «Політологія», спеціалізації «Політологія міжнародних відносин».

Програму підготовлено відповідно до Стандарту вищої освіти України із зазначеної спеціальності та відповідної освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів ДТЕУ.

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Результати вивчення дисципліни.
3. Зміст дисципліни.
4. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни є надання студентам уявлення про основні моделі політичного розвитку країн – основних гравців на міжнародній арені з обов'язковим вивченням стану політичної системи конкретної країни, як стійкої форми людських відносин, за посередництвом якої приймаються і проводяться в життя авторитетно-владні рішення у конкретному суспільстві.

Відповідно до мети визначаються основні **завдання навчальної дисципліни:**

- надати студентам систематизовані, цілісні знання про політичну сферу суспільства крізь призму аналізу структурних компонентів політичної системи;
- сприяти засвоєнню студентами теоретично-концептуальних підходів до трактування поняття «політична система»;
- охарактеризувати форми і закономірності функціонування політичної системи;
- з'ясувати структуру політичної системи, основні її інститути та функції;
- сформувати вміння студентів щодо порівняльного аналізу сучасних політичних систем різних країн світу;
- сприяти розвитку у студентів вмінь та навичок цілісно аналізувати суспільно-політичні явища та процеси в Україні;
- з'ясувати сутність, історичні та сучасні типи політичних режимів;
- сприяти засвоєнню студентами необхідних практичних навичок для аналізу існуючих у сучасному світі політичних режимів;
- сформувати порівняльно-аналітичний рівень знань студентів основних положень теорії політичних систем та політичних режимів.

Предметом навчальної дисципліни є політичні системи та режими країн світу, порівняльна характеристика інститутів політичної системи, особливості політичних систем та режимів в різних регіонах світу.

2. **РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ**

Дисципліна «Політичні системи та режими країн світу», як обов'язкова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння студентами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за відповідною освітньо-професійною програмою:

✓ *Політологія міжнародних відносин ОС бакалавр*

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК 04	Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).	1-20
ЗК 06	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	15

ЗК 07	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	1-20
<i>Спеціальні (фахові) компетентності за освітньою програмою</i>		
СК 02	Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.	7-20
СК 03	Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.	1-20
СК 05	Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.	8-20
СК 10	<i>Здатність розуміти міжнародні відносини у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.</i>	8-20

СК 13	<i>Здатність розуміти основи геополітики та геостратегії суб'єкти міжнародних відносин.</i>	8-20
СК 14	<i>Здатність аналізувати процеси світової політики і глобальні проблеми сучасності.</i>	8-20
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
РН 08	Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.	1-20
РН 09	Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.	8-20
РН 10	Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.	1-20
РН 13	Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.	8-20
РН 14	Застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності.	1-20

3.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Політична система та політичний режим: сутність, структура та функції.

Трактування категорії «політична система». Особливості функціонування політичної системи як динамічного цілого. Подолання локальної обмеженості. Розвиток системи домінування.

Системний підхід у політиці. Політика як підсистема суспільства в концепції Т. Парсонса. Застосування системного підходу в теорії Д. Істона та Г. Алмонда. Модель політичної системи Д. Істона. Характеристика функцій входу, виходу, зворотного зв'язку, навколишнього середовища в моделі Д. Істона. Політична система з точки зору функціонального підходу. Модель політичної системи за Г. Алмондом. «Вхідні» і «вихідні» функції (Г. Алмонд). Інформаційно-кібернетична модель політичної системи К. Дойча. Динамічна рівновага політичних систем за Г. Спіро.

Структура політичної системи. Основні функції політичної системи. Поняття компонентів системи (елемент): частина, елемент, стан, зв'язок відношення, етап, стадія, цикл процесу функціонування тощо. Суб'єкти політики. Держава як базовий елемент політичної системи. Інституціональна підсистема. Нормативно-регулятивна підсистема. Функціональна підсистема. Ідеологічна підсистема. Культурна підсистема. Інформаційна підсистема. Політичні відносини.

Ефективність політичної системи. Проблема стабільності політичних систем. Механізми функціонування політичних систем суспільства. Проблема збереження та забезпечення стабільності політичних систем.

Інституціональний та соціологічний підходи щодо визначення поняття «політичний режим». Сучасні трактування політичного режиму.

Співвідношення поняття «політичний режим» з поняттями «форма правління», «державний режим», «політична система». Політичний режим як відображення стилю правління, взаємовідносин центрального уряду та суспільства. Форми політичного правління. Монархія і республіка та їх форми. Форми державно-територіального устрою. Унітарна та федеративна держави. Конфедерація.

Критерії визначення політичного режиму (ознаки). Структура політичного режиму. Фактори формування політичного режиму. Взаємодія політичного режиму та політичної системи.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2, 3, 5.

Додатковий: 6, 7, 9, 10, 11, 14, 16, 19, 21, 23.

Інтернет-ресурси: 27, 29, 33, 35, 36.

Тема 2. Типологія політичних систем та режимів.

Основи класифікації політичних систем. Витоки політичних систем античної суспільно-політичної думки. Період Нової доби (типологія систем правління Т. Гоббса, Ш-Л. Монтеск'є, М. Вебера).

Типологія політичних систем суспільства: а) за характером політичного режиму: демократичні, тоталітарні, авторитарні; б) за орієнтацією на стабільність або на зміни: закриті і відкриті, консервативні і трансформуючі, інструментальні та ідеологічні; в) за принципом політичного змагання: традиційні, змішані і сучасні.

Типологія політичних систем за Г. Алмондом, за різницею політичних культур: англо-американська, континентально-європейська, тоталітарні політичні системи.

Типологія за Ж. Блонделем за змістом і формою управління суспільством: від ліберально-демократичних і комуністичних, через традиційні, в стадії становлення і до авторитарноконсервативних.

Типологія політичних систем за Ч. Ендрейном: бюрократичні, авторитарні, погоджувальні, мобілізаційні.

Три типи політичних систем за Г. Екстайном: над національні, національні і субнаціональні. Критерії типології політичних систем.

Автократія (авторитаризм і тоталітаризм) у структурі аналізу політичних режимів. Антична типологія політичних режимів за кількістю правлячих осіб. Класифікація режимів І. Канта. Типологія А. Херен за відношенням верховної влади до населення.

Національні та спеціальні режими французьких дослідників Д. де Трасі та Ж.-Д. Ланжюїне. Типології американського дослідника Е. Шилза та англійського політолога С. Файнера. Класифікація Г. Алмонда і Б. Пауелла.

Двомірна типологія Р. Даля. Багатомірна типологія Ч. Ендрейна. Типологія політичних режимів американських вчених Х. Лінцата А. Степана.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2, 3, 4, 5.

Додатковий: 6, 7, 10, 11, 14, 16, 19, 21, 23.

Інтернет-ресурси: 31, 33, 35, 36.

Тема 3. Сутність та причини виникнення тоталітаризму.

Етимологія поняття «тоталітаризм». Зародження й розвиток ідей повного підпорядкування частини цілому, індивіда – державі (Геракліт і Платон, Т. Мор і Т. Кампанелла, К. Маркс і Ф. Ніцше, сучасні адепти практичного тоталітаризму (Кім Чен Ір, Ф. Кастро та ін.). Тоталітаризм як цивілізаційно-культурний феномен. Образно-емоційна характеристика тоталітарного режиму (Дж. Оруелл, А. Кестлер, О. Солженіцин та ін.) і наукова рефлексія цього способу виробництва політики (Ч. Ендрейн, Р. Арон, Ф. Бродель, М. Бердяєв, А. Безансон, Ф. Хайек, З. Бжезинський та ін.).

Кризова ситуація як передумова виникнення тоталітарних режимів. Економічні передумови тоталітаризму. Поява «масової людини» і «масового суспільства» як одна з причин розвитку тоталітаризму. Соціально-психологічне трактування причин тоталітаризму. ЗМІ в розвитку тоталітаризму. Політичні передумови появи тоталітарних режимів. Єдина масова політична партія. Культ особи вождя. Механізми формування органів влади. Політизація, регламентація життєдіяльності суспільства. Монополія на ЗМІ. Монопольний політичний контроль над економікою. Права і свободи людини. Силовий апарат. Мілітаризація суспільства. Державний терор як сутнісна характеристика тоталітарного режиму.

Загальна класифікація різновидів тоталітаризму (правий і лівий). Відмінності між різновидами тоталітарних режимів. Фашизм. Тоталітаризм і фашизм: спільне і відмінне. Італійський фашизм та німецький націоналсоціалізм (нацизм). Фашистські режими в країнах Центрально-Східної Європи міжвоєнного періоду. Франкізм в Іспанії. Комунізм та його особливості. Радянський тоталітаризм. Сталінізм як класичний прояв тоталітаризму: джерела, етапи формування. Післявоєнний тоталітаризм в країнах Центрально-Східної Європи та Південно-Східної Азії. Правління «червоних кхмерів» в Камбоджі. Китай в 50-х – сер. 70-х рр. XX ст. Сучасний тоталітаризм (Північна Корея, Куба, ісламський фундаменталізм). Особливості становлення та функціонування сталінізму в Україні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2, 3, 5.

Додатковий: 6, 9, 10, 11, 14, 16, 19, 21, 23.

Інтернет-ресурси: 28, 31, 33, 35, 36.

Тема 4. Авторитарний політичний режим.

Походження поняття «авторитаризм». Контрреволюційна ідея порядку з монархічною орієнтацією Ж. де Местра. Концепція абсолютистського авторитаризму Л. де Бональда. Авторитарні теорії Фіхте, Гегеля, Маркса. Теорія влади «сильної особи» Ф. Ніцше. Авторитарні тенденції у вченні О. Шпенглера. Концепція авторитаризму Е. Дольфуса. Авторитарна доктрина Ш. Морраса.

Індикатори, які визначають приналежність політичного режиму до категорії авторитарних. Слабкості та сильні сторони авторитаризму. Причини встановлення авторитарних режимів. Відмінності авторитаризму від тоталітаризму.

Традиційний авторитаризм олігархічного типу і авторитаризм нової олігархії. Типологія за метою встановлення авторитарного режиму. Класифікація авторитарних режимів за їх ставленням до традицій.

Класифікація авторитарних режимів В. Хороса і М. Чешкова. Класифікація А. Громико. Типи авторитаризму за К. Гаджієвим.

Виникнення військових режимів. Форми військового правління. Преторіанські режими. Ознаки військових режимів. Відмінності між військовими та військово-бюрократичними режимами.

Характеристики однопартійних режимів. Походження персональних тираній. Ознаки персоніфікованих султаністських режимів. Теократичний авторитаризм. Ісламська Республіка Іран. Правління талібів в Афганістані. Монархічні авторитарні режими. Дуалістична монархія (Марокко, Йорданія, Кувейт, Бахрейн). Абсолютна монархія (Саудівська Аравія, ОАЕ, Катар, Оман).

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2, 3, 4, 5.

Додатковий: 6, 7, 9, 10, 11, 14, 16, 19, 21, 23.

Інтернет-ресурси: 28, 31, 33, 35, 36.

Тема 5. Демократія як політичний режим.

Поняття демократії. Демократія як ідеал і політична дійсність. Демократія як політичний режим. Етапи еволюції демократії як суспільно-політичного явища. Основні індикатори демократичного політичного режиму. Реалізація принципу розподілу влади. Вибори представницьких органів. Високий ступінь розвитку громадянського суспільства. Багатопартійність. Легальна опозиція. Вільні ЗМІ. Плюралістична політична культура. Типологія демократичних режимів. Моделі демократії.

Парламентська монархія як форма демократичного правління. Президентська та парламентська республіки. Парламентсько-президентська республіка.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2, 3, 5.

Додатковий: 7, 9, 10, 11, 12, 14, 16, 19, 21, 23.

Інтернет-ресурси: 27, 31, 33, 35, 36.

Тема 6. Трансформація політичних режимів.

Поняття «політичний транзит». Теорія модернізації (Д. Растоу, Г. О'Доннелл, Ф. Шміттер і Л. Уайтхед, А. Пшеворський).

С. Хантінгтон «Третя хвиля: демократизація наприкінці 20 ст.». Два підходи до аналізу трансформаційних процесів: структурний та процедурний. Поняття «хвиля демократизації». Хвилі демократизації С. Хантінгтона.

Глобальний процес демократизації. Періоди глобальної демократизації Ф. Шміттера. Форми та етапи демократичного транзиту.

Етапи демократичних перетворень З. Бжезинського. Основні варіанти демократичних переходів С. Хантінгтона. Типологія демократичних переходів Т.Л. Карла і Ф. Шміттєра. Підхід до трактування перехідного процесу та його періодизації О'Доннелла та Ф. Шміттєра. Етапи переходу А. Пшеворського.

Поняття «гібридний режим». Розуміння гібридних режимів в стилі «неповних демократій» (концепції «делегативної демократії» Г. О'Доннелла, «неліберальної демократії» Ф. Закарія, «дефектної демократії» В. Меркеля, «авторитарної демократії» Р. Сакви, «фасадної демократії» Г. Гілла). Гібридні режими як новий лібералізований авторитаризм («напівавторитарний режим», «новий авторитаризм» Ф. Роедера, «змагальний авторитаризм» Л. Вея та С. Левіцкі). Основні індикатори гібридних режимів. Делегітимація і лібералізація недемократичних режимів як передумова та підготовча стадія переходу до демократії.

Особливості дослідження транзиту політичних режимів за методиками організації «Freedom House». Індикатори трансформацій та сталого розвитку політичних режимів за методиками Фонду Бертельсманна. Оцінювання рівня сприйняття корупції та трансформації політичних режимів за даними «Transparency International». Порівняння транзитів політичних режимів за проектом «Політичний атлас сучасності».

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 5.

Додатковий: 6, 7, 9, 10, 11, 14, 16, 19, 21, 23.

Інтернет-ресурси: 27, 28, 31, 33, 35, 36.

Тема 7. Форми правління у контексті глобалізації.

Глобалізація і державний суверенітет: обмежений, знижений, прозорий, м'який і т.ін. Пріоритетність терміну «мембрана». Теорія мондіалізму та анклавно-конгломеративної побудови сучасного світу. Концепція неофедералізму: держава як така, що більше (за обсягом центральної влади) конфедерації та менше федерації. Концепція Дж. Грея майбутнього світопорядку – плюралізм мирного співіснування політичних режимів.

Метаморфози форм правління: реалізація принципу субсидіарності. Гегемоніальна політика та субполітика. Вплив глобалізації на демократичну форму правління. Криза демократії як сучасна загроза політичного світу. Побудова влади за пірамідальною ієрархією та за сітьовим горизонтальним принципом.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2, 3, 4, 5.

Додатковий: 7, 9, 10, 11, 14, 16, 19, 21, 23.

Интернет-ресурси: 26, 31, 33, 35, 36.

Тема 8. Політична система США.

Революція в британських колоніальних володіннях Північної Америки та утворення Сполучених Штатів Америки. Особливості становлення політичної системи США від першої половини XVII століття до завершення Другої світової війни.

Основні етапи формування американського конституціоналізму. Прийняття Декларації незалежності і Конституції, Білля про права, інших поправок до Конституції. Республіканська форма правління на прикладі Сполучених Штатів Америки. Феномен «роздільного правління». Поділ влади й система «стримувань та противаг». Громадянська війна у США. Політичні перетворення 1890-1912 років, економічна криза 1929-1933 років.

Характерні особливості сучасної політичної системи США. Інститут Президентства. Політичні партії Сполучених Штатів Америки. Боротьба партій за владу і партійна система США. Політичні і правові норми, рівень політичної культури суспільства. Взаємовідносини місцевих і федеральних органів управління. Розподіл повноважень. Особливості системи лобювання у США.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 5.

Додатковий: 8, 9, 11, 12, 15, 16, 19, 21, 22, 24, 25, 26.

Интернет-ресурси: 28, 31, 33, 34, 35, 36.

Тема 9. Політична система Канади.

Становлення Канади від колонії до незалежної держави. Історичні умови становлення політичної системи Канади. Характеристика федерального устрою канадської держави. Специфіка політичної культури Канади. Зміст північноамериканського акту 1867 р. між королівським двором та франко-канадським населенням як рішучий крок закріплення позицій британської корони на північноамериканських землях. Статус домініону. Утворення централізованої держави на рубежі XIX-XX ст. 1931 р.: визнання британською короною права Канади на проведення самостійної внутрішньої та зовнішньої політики.

Етнополітична ситуація у Канаді. Мультикультурний федералізм – основа політичної системи Канади. Основні положення Конституційного акту 1982 р. Принципи політичної системи Канади. Особливості законодавчої та виконавчої влади. Судова влада країни та її трансформація. Політичні партії та принципи виборчого законодавства у Канаді.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 5.

Додатковий: 9, 11, 12, 15, 16, 19, 21, 22, 24, 25.

Інтернет-ресурси: 28, 31, 33, 34, 35, 36.

Тема 10. Вестмінстерська демократія Великої Британії.

«Стара демократія» Великої Британії. Специфіка еволюції англійської демократії. Погляди на основні віхи виникнення та розвитку сучасного правління у Британії. Поява нових інститутів влади (вимоги «промислової революції», зростання рівня освіченості населення, урбанізація, реформа виборчого права (1832 р.).

Переможна участь Великої Британії у двох світових війнах та зменшення її ролі у світовій політиці. П'ять стадій розвитку Британії після Другої світової війни. Перша – творення держави загального благоденства (твори М. Кейнса, Кабінет лейбориста К. Етлі (1945 р.); друга (1951-1964 рр.) – політика консерваторів; третя (з 60-х років до 1970 р.) критика консерватизму; четверта – неоконсервативна політика (М. Тетчер, Дж. Мейджер); п'ята – перемога лейбористів та Т. Блера.

Писана та написана конституція Великої Британії. Вступна стаття та Конституційні акти (1707, 1911, 1949, 1958, 1963, 1978 рр.). Порівняльна характеристика неписаної конституції Британії та писаної Сполучених Штатів Америки.

Велика Британія – унітарна держава «чотирьох націй» (Англія, Шотландія, Уельс, Північна Ірландія). Утворення Ірландії у 1916-1921 рр. Обсяги повноважень складових Великої Британії.

Законодавча та виконавча влада Британії. Роль та повноваження Палати Общин (громад), уряду. Специфіка взаємодії між ними. Партійний контроль над парламентом і Урядом.

Громадянське суспільство Великої Британії. Політична культура та легітимність влади. Система політичних партій та виборча система. Підтримка з боку суспільства урядової політики (поєднання ринкових принципів з активною соціальною політикою – Меморандум Т. Блера та Г. Шрьодера).

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 5.

Додатковий: 7, 11, 12, 15, 16, 19, 21, 22, 24, 25, 26.

Інтернет-ресурси: 31, 33, 34, 35, 36.

Тема 11. Політична система Франції – країни трьох революцій.

Особливості становлення французької нації. Риси французького абсолютизму. Велика Французька революція та її вплив на політичний розвиток Європи та Північної Америки.

Конфлікт між традиційними та республіканськими цінностями як основа динаміки політичного розвитку Франції. Історико-конституційна

динаміка політичних режимів. Інституційні особливості політичної системи П'ятої республіки.

Політичні інститути: президент, парламент, адміністративно-територіальна система. Повноваження президента. Повноваження уряду. Законодавча влада П'ятої республіки. Судова влада у Франції.

Соціальна система французького суспільства та партійна система країни. Нові виклики французької демократії.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 4, 5.

Додатковий: 6, 8, 11, 12, 15, 16, 19, 21, 22, 24, 25, 26.

Інтернет-ресурси: 29, 31, 33, 34, 35, 36.

Тема 12. Федеративна республіка Німеччина: демократія, корпоративізм, федералізм.

Витоки німецької політичної традиції. Формування упродовж віків базових німецьких цінностей (корпоратизм, горизонтальні соціально-політичні відносини, місцева самоврядність, федералізм, виборність монархії і т. ін.). Німецький Союз та роль Пруссії в ньому. Конституційна Хартія Пруссії (1850 р.). Створення Бісмарком об'єднаної Німеччини. Конституція нової держави (1871 р.). Відмінність імперського парламенту від французького, британського, італійського. Загальне виборче право.

Перша світова війна та гальмування подальшої еволюції політичного режиму. Веймарська Республіка та її падіння. Трансформування Веймарської Республіки у Третій Рейх. НСДАП та фюрер. Поразка німецького фашизму у Другій світовій війні. НДР. Відтворення єдиної німецької держави ФРН. Вирішальне значення економічних реформ Л. Ерхарда для демократизації Німеччини. Розпад німецького комунізму у Східній Європі. Відтворення єдиної німецької держави ФРН. «Приєднання» Сходу та Заходу чи становлення єдиної Німеччини.

Німецька модель елітистської демократії. Законодавча влада. Бундестаг та Бундесрат. Виконавча влада ФРН. Роль канцлера. Канцлери Німеччини: від К. Аденауера до А. Меркель.

Німецький федералізм. Пошуки балансу: «федерація землі», «конституційна здатність земель». Партійна система ФРН. Політичні партії – важливіший чинник стабільності демократичної системи. Домінантна роль у політичному полі ХДС/ХСС, СДПН, СЕДПН та Союз-90 («зелені»). Політичні партії та електоральні процеси.

Витіснення політичної біполярності та антагонізму інтегральними складовими лібералізму і консерватизму. Державна регуляторна політика щодо політичних партій як умова унеможливлення повернення до фашистської диктатури. Закон про політичні партії (1967 р.).

Розвиток та особливості політичної системи Німеччини ХХІ ст. А. Меркель.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 5.

Додатковий: 8, 11, 12, 15, 16, 19, 21, 22, 24, 25, 26.

Інтернет-ресурси: 29, 31, 33, 34, 35, 36.

**Тема 13. Еволюція політичних систем учасників СНД:
компаративний аналіз.**

Особливості процесу суверенізації й оформлення поділу влади в республіках колишнього СРСР. Огляд політичної ситуації в країнах регіону після здобуття незалежності. Посилення президентської влади – провідна тенденція політичного розвитку країн СНД.

Криза парламентаризму на пострадянському просторі. Проблема політичної стабільності та свободи ЗМІ. Особливості формування політичних режимів Російської Федерації, України та Казахстану.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 5.

Додатковий: 11, 12, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26.

Інтернет-ресурси: 31, 33, 34, 35, 36.

Тема 14. Протиріччя процесу модернізації у сучасній Росії.

Початок формування монархії в Росії. Політичні реформи Петра I. Виникнення політичних партій Росії та їх вплив на формування політичної системи. Лютнева та Жовтнева революції 1917 року. Утворення радянської політичної системи в Росії.

Завершення існування однопартійної системи в Росії і початок реформування політичної системи. Стратегії поставторитарного переходу до демократії: інституціональні та процедурні фактори. «Стартові» умови демократичних перетворень у Росії. Фактори конфліктності та консолідації демократії. Епоха М. Горбачова – кінець СРСР (1985-1991 рр.). «Ринковий штурм» або гайдарівські реформи. Реформатори та російське суспільство. Закритість і відкритість російського суспільства. Капіталізація Росії за одну «п'ятирічку». Дві хвили маргіналізації в Росії. Росія на початку ХХІ ст.: наддержава або сировинний придаток Європи? Розстріл парламенту в 1993 р. Б. Єльцин – «Президент всія Русі».

Росія за В. Путіна: посилення державності та авторитаризму. Г. Хейл про «патрональне президентство» та «керовану» демократію. «Рокіровка у владі». Прихід президента Д. Медведєва. Аналіз сучасного стану політичної системи Росії. В. Путин: перезавантаження влади 2018 р. Єдиний Митний Союз – спроби відродження минулого впливу Росії на пострадянському просторі.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 5.

Додатковий: 8, 11, 12, 15, 16, 19, 21, 22, 24, 25, 26.

Інтернет-ресурси: 31, 33, 34, 35, 36.

Тема 15. Основні напрямки, особливості та проблеми розвитку політичної системи України.

Характеристика владних відносин за часів Київської Русі. Особливості політичного устрою Козацько-Гетьманської держави Б. Хмельницького. Політична система УНР.

Особливості політичної системи Радянської України як продовження політичної системи СРСР. Політична спадщина тоталітарної системи.

Незалежність України – початок реформування політичної системи суспільства.

Процес утворення нової політичної системи країни. Основні напрямки й перспективи реформування політичної системи України. Головні завдання демократичного процесу. Від декларації «Про державний суверенітет Української СРСР» (16 липня 1990 р.) до Акта проголошення незалежності України (24 серпня 1991 р.).

Позитивні та негативні умови становлення молодого Української держави. Становлення і основні параметри системи державної влади у незалежній Україні. Перспективи змін взаємовідносин трьох гілок державної влади в Україні. Інститут Президентства. Законодавча влада та її особливості. Вибори та виборчий процес в Україні. Особливості партійної системи України та її вплив на реформування політичної системи. Процес становлення громадянського суспільства в Україні. Політична свідомість і політична культура українського суспільства.

Трансформація правлячої політичної еліти України в 1991-2011 рр. Втрачені можливості демократизації суспільства після «майдану». Динаміка політичного устрою в Україні: проблема співвідношення законодавчої, виконавчої та судової влади. Посилення системи «патримоніального президентства» після виборів 2010 р. Партійна система України та розвиток виборчого законодавства.

Соціально-політичні кризи як причини трансформаційних перетворень політичної системи України. Вплив «Революції гідності» (2013-2014 рр.) на політичну систему України. Побудова Нової України та громадянського суспільства після Євромайдану. Перспективи трансформаційних процесів в Україні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 5.

Додатковий: 9, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24.

Інтернет-ресурси: 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36.

Тема 16. Політичні системи і політичний розвиток держав Східної та Південно-Східної Азії.

Тихоокеанська, китайська й азійська парадигми та їхнє місце у світовій політиці. Тоталітарні політичні режими у сучасному світі й збереження залишків тоталітаризму в країнах, які обирають шлях модернізації.

Стабілізація політичного режиму в КНР після смерті Мао Цзедуна. Еволюція ідейно-теоретичних і організаційних засад діяльності Комуністичної партії Китаю.

Тоталітарний комуністичний режим КНДР та його курс на самоізоляцію. Модернізація та традиція у сучасному Китаї. Китайська «конвергенція». Конституційні зміни в Китаї (1993 р.). Реформи Ден Сяопіна і розвиток ринкової економіки в Китаї.

Особливості становлення політичної системи Японії. Історичний екскурс становлення японської державності. Політичний устрій сучасної Японії. Організація державної влади в Японії та її особливості. Японія як конституційна парламентська монархія. Тип модернізації в Японії.

Перехід Сінгапуру від колишньої колонії Великобританії до однієї з технологічно розвинених країн світу. Сінгапур – шлях від диктатури до демократії. Особливості політичного устрою Сінгапуру. Внутрішня соціально-економічна політика Сінгапуру. Особливості модернізації у Сінгапурі. Недемократичний шлях до економічного та соціально-культурного розвитку.

Збереження закритого суспільства у Північній Кореї (ідеологія чучхе і комуністична ідеологія). Перехід від авторитаризму до демократії в Республіці Корея.

Конституційні зміни у В'єтнамі (1992 р.). Політичні системи Соціалістичної Республіки В'єтнам, ЛНДР і Королівства Камбоджа: постбіполярні трансформації. Опозиційні рухи та проблема реформування політичних систем ідеократичних країн.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 5.

Додатковий: 11, 12, 13, 15, 16, 19, 21, 22, 24, 25, 26.

Інтернет-ресурси: 31, 33, 34, 35, 36.

Тема 17. Становлення та розвиток політичних систем країн Південної Азії.

Історичні передумови формування політичних систем країн Південної Азії.

Політична система Індії: між авторитаризмом та демократією. Національне питання в Індії та Шрі-Ланці та вдосконалення їхнього

адміністративно-територіального устрою. Еволюція багатопартійності в Індії, Бангладеш і Шрі-Ланці: від поляризованого плюралізму до двопартійної системи.

Вплив релігії на політичний розвиток Ісламської Республіки Пакистан.

Повалення абсолютистської монархії в Непалі й проголошення федеративної демократичної республіки.

Мальдівська Республіка: від авторитаризму до демократії.

Еволюція політичної системи Монголії.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 5.

Додатковий: 11, 12, 13, 15, 16, 19, 21, 22, 24, 25, 26.

Інтернет-ресурси: 31, 33, 34, 35, 36.

Тема 18. Політичні системи та тенденції політичного розвитку країн Близького Сходу.

Аналіз політичного світу на Сході: загальні закономірності і особливості.

Внутрішні й зовнішні чинники поширення бюрократичних авторитарних систем. Вплив ісламу на політичний лад і судову систему країн Близького Сходу. Ісламська цивілізаційна домінанта і політична модернізація на Близькому Сході.

Концепція «велят-е-факіх» і еволюція іранського теократичного режиму. Особливості формування політичних систем абсолютних арабських монархій. Дуалістична монархія в Йорданії. Парламентська республіка в Лівані й Іраку. Вплив «Арабської весни» на політичні системи держав Близького Сходу.

Особливості створення держави Ізраїль. Становлення Ізраїлю як унітарної парламентської республіки. Унікальність політичної системи Ізраїлю. Особливості політичної системи Держави Ізраїль.

Революційні спалахи в арабському світі наприкінці першого десятиріччя XXI ст.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 5.

Додатковий: 7, 11, 12, 13, 15, 16, 19, 21, 22, 24, 25, 26.

Інтернет-ресурси: 31, 33, 34, 35, 36.

Тема 19. Формування і еволюція політичних систем країн Тропічної та Південної Африки.

Суспільно-політична орієнтація нових незалежних держав «на південь від Сахари». Крах політики «соціалістичної орієнтації» після холодної війни та труднощі лібералізації країн Тропічної Африки.

Уроки політичної модернізації в капіталістичних державах регіону. Система апартеїду й особливості демократичного транзиту в Південно-Африканській Республіці. Державний лад і устрій ПАР за Конституцією 1996 р.: «надпарламентська республіка».

Аналіз сучасного стану політичних систем Тропічної та Південної Африки.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 5.

Додатковий: 11, 12, 13, 15, 16, 19, 21, 22, 24, 25, 26.

Інтернет-ресурси: 31, 33, 34, 35, 36.

Тема 20. Політичні системи республік Латинської Америки: теорія та практика.

Латиноамериканські Конституції в розбудові правової держави і громадянських прав людини. «Суперпрезидентська» республіка. Вищі законодавчі органи влади в системі стримувань і противаг. Особливості формування і функціонування виконавчої влади: пошуки і здобутки політичної модернізації. Військово-диктаторські режими в країнах Латинської Америки та їхні політичні наслідки. Утвердження системи представницької демократії після завершення холодної війни.

Формування багатопартійності. Громадянські політичні організації, групи і інтересів та тиску як фактор модернізації Південної Америки.

Державний лад і виборче законодавство Бразилії та Аргентини. Будівництво «соціалізму ХХІ століття» в Болівії, Венесуелі та Еквадорі: спільне й особливе. Громадянська війна в Колумбії та її вплив на політичну систему країни.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3, 5.

Додатковий: 8, 11, 12, 15, 16, 19, 21, 22, 24, 25, 26.

Інтернет-ресурси: 31, 33, 34, 35, 36.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ*

Основний

1. Бокщанин И., Губерский С. Политические системы стран Западной Европы: Серия I. Институт Президентства Итальянской Республики. – К., 2014. – 134 с.
2. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політико-правові системи світу: Навч. посібн. – К.: Знання, 2006. – 668 с.
3. Герасимчук Т. Ф., Киридон А. М., Троян С. С. Загальна теорія політики: Навчальний посібник. – К.: Видавничий дім «Кондор», 2017. – 226 с.
4. Політична система сучасного суспільства : навчальний посібник / [В. В. Мадіссон, Т. І. Кадлубович, Д. С. Черняк, Н. В. Пархоменко] – К.: КНУТД, 2015. – 229 с.
5. Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку: навч. посібник / за ред. Ф. М. Рудича. – К., 2012. – 326 с.

Додатковий

6. Абрамович В.Г., Телелим І.В. Політична система суспільства / В.Г. Абрамович, І.В. Телелим. – Одеса.: «ВМВ», 2012. – 684 с.
7. Бебик В.М. Політологія. Наука і навчальна дисципліна: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В.М.Бебик. – К.: Каравела, 2012. – 495 с.
8. Кириченко В. М. Політичні системи світу: кредитно-модульний курс: навч. посіб. / В. М. Кириченко. –К.: Центр учбової літератури, 2013. – 218 с.
9. Латигіна Н.А. Демократія: реалії versus утопії / Н.А. Латигіна. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 400 с.
10. Латигіна Н.А. Іслам: шлях крізь століття: монографія / Н.А. Латигіна. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. – 360 с.
11. Мацієвський Ю. В. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014). – Чернівці: Книги – ХХІ, 2016. – 552 с.
12. Пахарев А.Д. Політичні інститути і процеси в сучасній Україні: навч. посібник / А.Д. Пахарев. – К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2015. – 182 с.
13. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії / за заг. ред. проф. А. І. Кудряченка. – К.: НІСД, 2007. – 396 с.
14. Політична система та інститути громадянського суспільства в сучасній Україні: навч. посібник / за заг. ред. Ф.М. Рудича. – Київ, 2016. – 170 с.

15. Політична система України: розвиток в умовах глобалізації та інформаційної революції: [монографія] / М. А. Дмитренко; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Ін-т дослідж. пробл. держ. безпеки. – 2-ге вид., допов. та переробл. – К.: Ун-т «Україна», 2011. – 820 с.
16. Політична система: сучасні проблеми розвитку громадянського суспільства і держави: у 2 т. / [Скрипнюк О.В. та ін]; за ред. акад. НАПрН України О.В. Скрипнюка; Нац. акад. прав. Наук України. – К.: Логос, 2010. – 626 с.
17. Політичний режим і народовладдя в Україні: політологічний аналіз: [монографія] / [Балабан Р. В. та ін.; за заг. ред. проф. Ф. М. Рудича]; Нац. акад. наук України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. – К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. – 455 с.
18. Політологія: енциклопедичний словник / [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Н. М. Хома]; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. П. Мельника. – ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – 406 с.
19. *Примуш М.В. Політичні партії: історія та теорія / М.В. Примуш. – К.: Професіонал, 2015. – 416 с.*
20. Томахів В. Я. Політологія: навч. посіб. / В. Я. Томахів. - 3-тє вид., доповн. – Тернопіль: ТНЕУ, 2018. – 224 с.
21. Шведа Ю.Р. Вибори та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні / Ю.Р. Шведа. – Львів, 2016. – 462 с.
22. America's Political System the most brutal in the world: Hillary Clinton. –2014.
23. The American Political System: Ken Kollman. – 2013. – 230 p.
24. The price of politics: Bob Woodward. – 2013. – 89 p.
25. China's political system / Yin Zhongqing; transl. Wang Pingxing. – [Beijing]: China Intercontinental Press, 2011. – 180 p.
26. Easton D. The Political System: An Inquiry into the State of Political Science. – New York, 1953.

Інтернет-ресурси

27. Закон України Про політичні партії в Україні. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>
28. Інститут стратегічних оцінок при Президентському фонді Леоніда Кучми «Україна». – Режим доступу: <http://www.kuchma.org.ua/ico/monitoring/>
29. Кабінет міністрів України. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>
30. Міжнародний центр перспективних досліджень. – Режим доступу: <http://www.icps.kiev.ua/library>
31. Міністерство закордонних справ України. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/>

32. Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/>
33. Онлайн бібліотека з політології і політичних наук. – Режим доступу: <http://politics.ellib.org.ua/>
34. Підручники з політології. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com>
35. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. – Режим доступу: <http://www.razumkov.org.ua>
36. Український центр політичного менеджменту. – Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/>

**Курсивом визначено джерела, які наявні в бібліотеці ДТЕУ.*

